

Nr 19

Utlåtande i anledning av motion angående lantbruksnämnds medverkan vid fastighets sammanläggning.

Tredje lagutskottet har behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 612 av herrar *Elmwall* och *Svensson* i Vä.

Motionärerna finner att vid sammanslagning av brukningsenheter inom jordbruket andra motiv än strängt ekonomiska kan tillåtas påverka planeringen, därest lantbruksnämnd ej medverkar. Härvid eftersättes, sägs det i motionen, kravet på ekonomisk driftsenhet så att »långa och besvärliga transportvägar, otillräckliga och oekonomiska utrymmen i de ekonomihus som efter sammanläggningen betjänar fastigheten eller andra förhållanden kan medföra att fastigheten får större belastning än om ett ekonomihus uppförts och två fastigheter behållits eller tillskapats». Förhållandet bör enligt motionärerna särskilt beaktas i fall då arealen är av sådan storlek »att familj jordbruk eller tvåfamiljsjordbruk kunnat bibehållas eller tillskapas».

Med stöd av det anförda hemställer motionärerna

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning av möjligheterna att låta lantbruksnämnderna jordpolitiskt pröva även fastighets sammanläggning i de fall, då de för sammanläggning aktuella fastigheterna redan innehaves av samme ägare, i enlighet med vad i motionen anförts».

Gällande bestämmelser m. m.

År 1947 genomfördes vissa ändringar i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet (jorddelningslagen) och lagen av samma datum om sammanläggning av fastigheter å landet (sammanläggningslagen). Det huvudsakliga syftet med ändringarna i förstnämnda lag angavs vara att söka förhindra uppkomsten av icke bärkraftiga brukningsdelar och frånskiljandet av skog som är behövlig för jordbruket. Även ändringarna i sammanläggningslagen åsyftade bl. a. att skapa garantier för att ur jordbruksekonomiska och andra synpunkter ändamålsenliga fastigheter bildas genom sammanläggning.

Genom ändringarna infördes bl. a. rätt för överlantmätare och för de vid denna tid inrättade lantbruksnämnderna att var för sig överklaga såväl fastställelse av jorddelningsförrättning som förordnande om sammanläggning. Förslaget till klagorätt i förstnämnda hänseende motiverades av före-

dragande departementschefen i propositionen nr 232/1947 (s. 195—196) i sammandrag som följer.

Om man nu i syfte att förebygga en ytterligare försämring av fastighetsbildningen uppställer strängare villkor för jorddelning, kommer tydligen motsättningen mellan allmänna och enskilda intressen vid fastighetsbildningen att skärpas. Detta förhållande aktualiserar frågan om talerätt för det allmänna. Någon myndighet bör finnas som å statens vägnar kan påkalla rättelse av beslut, däri det allmännas intresse av en ur jordpolitisk synpunkt lämplig fastighetsbildning eftersättes till den enskildes förmån. Behovet av en sådan klagorätt för det allmänna torde vara så mycket mera påtagligt som statsmakterna lära komma att i betydande utsträckning lämna sin medverkan till jordbrukets rationalisering och även av denna anledning komma att få ett direkt intresse av att icke indelningen i brukningsdelar förändras på ett sätt som strider mot de allmänna riktlinjerna för rationaliseringen.

En sådan talerätt bör enligt min mening anförtros åt överlantmätarna, vilka ha det närmaste ansvaret för fastighetsbildningen. — — —

Rätt att överklaga fastställelsebeslut torde därjämte böra tillkomma lantbruksnämnderna. Dessa skola enligt vad jag tidigare anfört omhänderta den statliga verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering och även medverka vid utövningen av den jordpolitiska kontrollen beträffande nybildningen av jordbruksfastigheter. Lantbruksnämnderna komma med hänsyn härtill tydligen att få direkt intresse av att icke vid fastighetsbildningen de ur allmän synpunkt uppställda villkoren för jorddelning åsidosätts eller att fastighetsbildningen sker på ett sätt som kan förhindra eller fördröja verksamheten för åstadkommande av en mera ändamålsenlig fastighetsindelning. Lantbruksnämnd — vilken givetvis äger överklaga fastställelsebeslut i sådana fall då lantbruksnämnden intager ställningen av sakägare och beslutet gått nämnden emot — bör med hänsyn till det anförda tillerkännas rätt att fullfölja talan mot varje fastställelsebeslut, som enligt nämndens mening står i strid mot vad i lagen är stadgat angående sådan jorddelnings tillåtlighet.

Jämväl över förordnande om sammanläggning borde, anfördes det i propositionen (s. 267), överlantmätare och lantbruksnämnd kunna klaga, när sammanläggningen »anses strida mot de ur jordpolitisk synpunkt uppställda villkoren för dylikt förordnande».

Propositionen i nu berörda delar mötte ingen erinran vid riksdagsbehandlingen (L²U 47/1947; rskr. nr 476/1957). I enlighet med sistnämnda förslag i propositionen intogs i sammanläggningslagens § 21, andra stycket, en bestämmelse om rätt för överlantmätare och lantbruksnämnd att, där ansökning om sammanläggning bifallits, överklaga beslutet.

Genom lagar den 26 maj 1950 om ändring i jorddelningslagen och i sammanläggningslagen inskränktes den således införda klagorätten för överlantmätare och lantbruksnämnd till att avse endast beslut meddelade av ägodelningsrätt eller hovrätt. Beträffande motiveringen för denna inskränkning i fullföljdsrätten — som ej torde vara av större intresse i förevarande sammanhang — tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen nr 177/1950 sid. 83 och 88—89.

Någon skyldighet för ägodelningsdomare att underrätta lantbruksnämnd angående ärenden om sammanläggning har ej föreskrivits i sammanläggningslagen. I den tidigare nämnda propositionen nr 232/1947 förutsatte emellertid departementschefen (s. 267) att det instruktionsvis skulle åläggas överlantmätaren att låta lantbruksnämnden få kännedom om de sammanläggningar, som ur jordpolitisk synpunkt kan vara av intresse. Så har även skett. I den senast (den 28 oktober 1960, nr 596) utfärdade lantmäteriinstruktionen heter det således i 33 § andra stycket.

Beträffande förrättning eller åtgärd, som ur jordpolitisk synpunkt kan antagas vara av intresse för lantbruksnämnd i dess verksamhet för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, må överlantmätaren icke meddela fastställelsebeslut eller avgiva yttrande till ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt rörande fastighetsbildningen utan att nämnden erhållit tillfälle att giva sin mening till känna.

Utskottet

Av den tidigare redogörelsen framgår att lantbruksnämnderna genom gällande bestämmelser tillförsäkrats möjlighet att göra sina synpunkter gällande i sammanläggningsärenden av jordpolitiskt intresse. Innan överlantmätare till ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt avger yttrande i sådant ärende, skall sålunda nämnden erhålla tillfälle att giva sin mening till känna. Överlantmätarens yttrande skall regelmässigt föreligga i sammanläggningsärende. Nämnden äger vidare självständig klagorätt över beslut av ägodelningsrätt eller hovrätt om bifall till ansökan om sammanläggning. Visserligen kan nämnden ej föra talan mot ägodelningsdomares beslut om sammanläggning. Detta synes dock sakna betydelse för frågan, enär ägodelningsdomare jämlikt 15 § första stycket sammanläggningslagen har att hänskjuta sammanläggningsärende till ägodelningsrätten, så snart lantbruksnämnden framställt erinran mot den sökta åtgärden.

Lantbruksnämndens således tillförsäkrade medinflytande torde jämte de i 7 § sammanläggningslagen föreskrivna jordpolitiska villkoren för sammanläggning utgöra tillräcklig garanti mot att från jordbruksekonomisk synpunkt ej lämpliga fastigheter bildas genom sammanläggning.

Utskottet vill även erinra om att sammanläggningsförfarandet omfattas av den allmänna översyn rörande fastighetsbildningen som uppdragits åt 1954 års fastighetsbildningskommitté. Enligt vad som angives i årets riksdagsberättelse beräknas att kommitténs betänkande med förslag till ny fastighetsbildning kommer att avlämnas under innevarande år.

Motionens avfattning och främst formuleringen av motionsyrkandet tyder — som utskottet i utlåtandet hittills förutsatt — närmast på att motionärerna åsyftar sammanläggning av skilda fastigheter, d. v. s. det fastighetsbildningsförfarande som regleras i sammanläggningslagen. Det kan emellertid tänkas att i motionen avses sådana fall där jordbruk å brukningsdel inom en jordbruksfastighet genom ägarens egna dispositioner ned-

lägges eller överföres till sambruk med huvudgård eller annan brukningsdel inom samma fastighet. Så kan exempelvis ske då det ter sig ekonomiskt alltför betungande för ägaren av en jordbruksegendom att på en utgård iståndsätta bostads- eller ekonomibyggnader, vilka förstörts av brand eller eljest förfallit.

Med utgångspunkt i en sådan tolkning av motionen vill utskottet hänvisa till de möjligheter som föreligger för lantbruksnämnd att ingripa mot vanhävd enligt bestämmelserna i lagen om uppsikt å jordbruk. 1958 års jordlagsutredning, vars arbete med översyn av uppsiktslagen återstår, torde utan någon särskild framställning i saken komma att beakta spörsmålet, huruvida åtgärder mot nedläggande av jordbruk å brukningsdel eller mot sammanslagning av bruksenheter inom en och samma jordbruksfastighet kan anses påkallade. Den sociala sidan av frågan är föremål för övervägande inom arrendelagsutredningen. Även 1960 års jordbruksutredning kan förväntas komma att i sitt arbete ta viss befattning med ifrågavarande problem. Någon åtgärd i saken från riksdagens sida kan utskottet därför inte nu finna påkallad.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 612, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 april 1962

På tredje lagutskottets vägnar:
HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Oswald, Lindahl, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Georg Carlsson, Herbert Larsson*, Wirmark och Gunnar Pettersson;

från andra kammaren: herr Johansson i Torp, fru Torbrink*, herrar Wachtmeister*, Grebäck, fröken Anderson i Lerum, herrar Hamrin i Kalmar*, Hammarberg och Tobé*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.